

ЏЕЈ ЏЕЈ ГЛЕНТОН, ЊЕГОВИ ПОСЛОВИ И ДАНИ

Овако је певао Волт Витман, обраћајући се „страним земљама“:

*I heard that you ask'd for something to prove this puzzle the New World,
And to define America, her athletic Democracy,
Therefore I send you my poems that you behold in them what you wanted.*

Има овде дирљивих запажања, можемо рећи, биће од користи нешто касније. Ево још једног: Волт Витман је рођен 31. 5. 1819. То је лако доступна, енциклопедијска, сваком позната чињеница. Исте године, међутим, рођен је и Џон Џоел Глентон. Датум непознат енциклопедијама, било коме. Датум смрти Џона Џоела Глентона, на другој страни, историјски је потврђен. Реч је о 23. 4. 1850. Можда је управо тог дана седео за својим столом часни Волт Витман и наклапао о Америци и њеној „атлетској демократији“.

* * *

Постоји спорогорећа, деценијска расправа на тему да ли је *Крвави меридијан* Кормака Макартија „велики амерички роман“. Апсолутно ирелевантно по роман, сложићемо се, али донекле интересантно. Шта би требало да буде „велики амерички роман“? Да ли је то текст, обично веома екстензиван, који би требало да нам укаже на нешто изван и мимо литературе, рецимо, нешто о нечем супстанцијалном у погледу крајње ирационалне категорије „америчког националног бића“? Или „историје америчког народа“? Или то важи само за „велики српски роман“? Све у свему, да ли је *Крвави меридијан* у неком смислу исто што и *Моби Дик*, *Америчка шраједџија* или *Голи и мршви*? Апсолутно ирелевантно по роман, кажем. Џон Банвил доводи у везу Макартијеву књигу с оном коју је написао Мелвил. То има смисла. Опет, чини се да се Банвил не бави ирелевантним квалификацијама, некако не личи на њега, већ да пре говори о страхови замаха коју један текст носи са собом, као и његовој естетској успешности, самим тим и значају. Банвил није Американац, па му се може да се не бави типично америчким питањима. Нисам ни ја, али се слажемо у оцени да је *Крвави меридијан* ремек-дело. Ту сумње нема.

* * *

Има неког финог света који свој новац зарађује у склопу нечега што се зове „систем образовања и васпитања Републике Србије“. Ако је то уопште систем. Нећу ићи предалеко. У налету цунамија инспирације, један део ових упосленика, задужених за предмет чије је име „српски језик и књижевност“, од својих малолетних а верних

следбеника и љубитеља лепе писане речи тражи да се изјасне о томе да ли је централни лик Андрићевог капиталног романа – мост. Тако је, ово нисам измислио. Мост. Браун, један од припадника тзв. Глентонове банде (данас би то био клан), саопштиће судији Холдену, који је у хијерархији друго лице банде, како сматра да је луд. „Ти си, Холдене, луд.“ Тако је говорио Браун, све с огрлицом од осушених људских ушију око врата. До овакве констатације Браун долази након још једног логореичног Холденовог испада, приликом ког ће овај изрећи да је „рат бог“. Пре тога ће рећи и да је рат „при- нуда јединства постојања“. И још тога. Још много тога.

Банвил, Ирац, сасвим сигурно зна шта пише у тексту његовог земљака Свифта који се бави „природом, корисношћу и нужношћу ратова“. Критика каже да је овај текст један од врхунских примера ироније употребљене у сатиричне сврхе. Или није. Нешто ми говори да је и Макарти добро упознат с овим текстом. И с примедбама Хобса, па чак и Клаузевица.

Међутим, „мали“, Макартијев јунак који ће у финалним етапама романа постати, ето ироније, „човек“, не зна ништа о овоме. Он се обавестио о ратној пракси тако што је ступио у паравојску капетана Вајта која има намеру да „јебе мајку Мексиканцима“. Релативно изненађен након што му је понуђена опција регрутације, „мали“ лаконски каже: „Рат је готов“, а заузврат добија то да „капетан каже да није“.

* * *

Пре месец-два, немачка министарка спољних послова, нека Бербок, обзнанила је како се Европска унија налази у рату с Русијом. Интересантно, као платформу за истицање овако далекосежне информације какав је објава рата, искористила је Твитер. Неколико дана касније, ретерирала је и незнатно променила мишљење. Рат није престао. С њом или без ње.

* * *

Негде у јесен 1849, мексичка влада ангажовала је Џона Џоела Глентона и његове људе како би ови „решили апачко питање“ у северном Мексику и на југозападној граници Сједињених Држава. Не би ли доказали да ствари иду набоље, Глентонови људи су имали обавезу да локалним властима на територији по којој су се кретали доставе скалпове Индијанаца чије су питање „решили“. Што више скалпова, то више новца. Оваква стратегија мексичке владе навела је Глентона на помисао да не би било лоше скалпирати и убити било кога ко се његовом малом предузећу нађе на путу и тако се обогатити. Толико нека буде речено о економском аспекту ствари. Ово је историја и о њој сведочи Чемберлен Самјуел, добри амерички војник који се, ето, једно кратко време задржао и у Глентоновој чети. И поживео је добри Чемберлен све до далеке 1908. године, написао је и мемоаре, па сад знамо више о ономе о чему можда и нисмо желели све да знамо. И преживео је напад Јума на Глентонову банду, 23. 4. 1850. Он и готово нико други. Ниједан амерички суд никада се није позабавио његовом несвакидашњом делатношћу из средине деветнаестог века. И записао је Чемберлен у својим

мемоарима како је добро упамтио судију Холдена. Нико други није, уз све напоре америчких истраживача да се обавесте о овом, више него интересантном појединцу. Код Макартија пише колико интересантном, књижевности, ако не закону.

* * *

Почетком деведесетих година двадесетог века, извесни патриотски штампани медији обавестили су читаоце диљем нечега што се звало СР Југославија како се до-некле насељено место Трстеник нашло на удару сатаниста. Неких већих доказа овој тврдњи није било, осим графита, слогана који се нашао на саобраћајној табли с именом града. Тамо је стајало: *Welcome to hell*. Патриотски истраживачки новинари нису могли да знају за постојање истоимене плоче енглеског састава *Venom*. А и зашто би?

Један од војника из чете капетана Вајта изрећи ће следеће: „Ово мени делује као пут право до пакла.“ И погрешит ће. Он се на путу до пакла нашао много, много пре тих речи.

* * *

Док Глентон, а с њим и Браун, ипак рачунају на очевидну финансијску добит од својих хуманитарних активности, не би се рекло да је то случај судије Холдена. Пустињак ког ће „мали“ срести на почетку своје епопеје рећи ће му о томе како је „Бог кад је стваро човека имо ђавола одма поред“. А ђаво, додаје пустињак, „све може, да направи машину, и машину која ће да прави машину, и зло што може да преживи иљаду година само од себе“.

Дуговечнији припадници Глентонове банде причају „малом“ о незаборавној сцени првог сусрета судије Холдена и чете, и о томе како је овај плебисцитарно прихваћен за њеног идеолога и портпарола. Али, додају они, свако од њих тврди да је Холдена имао прилике да види бар једном у свом ранијем животу, оном пре Глентонових убилачких похода. То чини Холденову позицију у роману прилично недвосмисленом. Нису ове јуначине нигде и никада среле никога осим себе самих, оног најужаснијег што у њима пребива. Пропаст Глентоновог „пројекта“ уследиће након што се и он и Холден отргну свакој контроли и почну да спроводе незапамћени терор ради терора, изврдавајући договору с мексичким властима. Звучи познато?

Холден би био, унутар Макартијевог опуса, далеки предак Антона Шигура. Он, непојмљиво мирно и равнодушно, усред суманутог крвопролића, налази времена да изговара реченице каква је: „Није нужно да странке овде буду упознате с чињеницама везаним за њихов случај, јер ће њихова дела пре или касније заузети место у историји, били они тога свесни или не.“ Далекі предак судије Холдена могао би бити Нерон. Или Калигула. Такво некакво створење.

* * *

О ситуацији у Мексику и политици тамошњих влада обавестити се код Болања Роберта, 2666. Или у Болању несклоној таблоидној штампи која каже како мексички

нарко-картели „убијају десетине студената само зато што су ови прегласни на улици, или ликвидирају целе породице, па главе жртава закаче на надвожњак“. Без неких традиција се, изгледа, не може.

* * *

Тврдио је добри Харолд Блум како је покушавао да прочита *Крвави меридијан* и да му је то успело тек из трећег пута. Толико насиља на једном месту заиста делује непробављиво на први поглед. Ипак, како би „приморао“ читаоце да не одустану, Макарти се послужио извесним стратегијама Донасјена Алфонса Франсоа, у народу познатијег као Маркиз де Сад. Несташни маркиз разумео је да ће мултиплицирање сцена ужаса довести до активирања психолошког механизма привикавања на монотонију безнађа код читалаца, те да аутор остварује успех у оном часу када читалац престане да се нада било каквој форми катарзе. То је случај Де Садове *Жисџине*, *Крвавој меридијана*, али и филмске поетике Ларса фон Трира. И док је код Де Сада поетичко начело произашло из литерарних излагања ставова либертенске филозофије у виду бескомпромисне провокације, Макарти намерава да проговори о историји онаквој каква јесте и месту на ком историја среће изворну људску природу онако како ју је Свифт доживео. И ето Достојевског, Ф. М.: „Истина о свету гласи да је све могуће“, каже судија Холден. И за разлику од Достојевског, који замера нихилистима то што су допустили свет без бога у ком је „све дозвољено“ (слично доказује и Голдинг, када у *Господину мува* измакне деци механизме просветитељско-родитељске контроле).

Или је у праву онај менонит док несебично саветује војску капетана Вајта: „Божји гнев спава. Крио се милион година пре но што је човек настао и само човек има моћ да га пробуди. Пакао није ни допола пун.“

* * *

Познате су тезе по којима је *Крвави меридијан* антивестерн. Њихови аутори рачунају и на изворни вестерн који не додају даље од тривијалних романтизација, али и на ревизионистички вестерн какав би био филм *Плави војник* Ралфа Нелсона. *Крвави меридијан*, ипак, има далеко више везе с Нелсоновим филмом чије финале као да је „испало“ из Макартијевог романа. Односно обрнуто. Док ниво опште политичке некоректности присутне у Макартијевом тексту повезује роман с естетиком италијанског шпагети-вестерна. Реченице каква је: „Четири ствари могу да униште ову земљу: жене, виски, новци и црње.“

* * *

Пошавши из „земље глади“ где је „залутао по мраку“, „мали“ ће постати „човек“. Ако ништа о његовом истинском покајању не дознајемо, јасно је да он своје земаљско време, након што ће Глентонова банда неславно завршити, проводи можда не „одричући се Сатане“, а оно бар ограђујући се од њега. Његов од пустињака наговештени

„тежак живот грешника“ завршиће у нужнику опскурног бара, након последњег сусрета са судијом Холденом који није било могуће избећи. И ми нећемо, први пут у роману, добити натуралистичко уверење шта се тачно с њим тамо десило. Ништа добро, ако је судити по реакцијама оних који су га пронашли. И ништа вредно пажње, након свега што овоме претходи.

То релативно успешно уздржавање од исказивања своје праве природе као зле једино је што би човек могао да уради да би заслужио име човека, као да је невесели Макартијев закључак изведен из крволочне историје Џеј Џеј Глентона. Унакажени (претпостављамо) „човек“ у нужнику делује као објекат тријумфа малоумне правде у свету у ком бог одбија да се „меша у изопаченост човечанства“. Ако је Семјуел Чемберлен избегао лицу земаљске правде, „мали“ се сусрео с оном која је литерарне природе.

И остаје судија Холден, који „плеше и никад неће умрети“, што је за Макартија не свакидашњи израз патоса, па скоро и поједностављивање лика оног који је ту како би пресудио осталим за оно што јесу, а јесу то што он јесте, сви колико их у роману има. Јер су се сви нашли у свету у ком је бог одбио да се „меша у изопачености човечанства“. Па је завршно питање Макартијевог романа јасно: ко ће пресудити судији? А тог одговора нема и не може да га буде.